

DOKKUM, DE KERK VAN DE H. MARTINUS EN DE H. BONIFATIUS EN GEZELLEN

Achtergrondgeschiedenis.

Toen in 1853 in Nederland de kerkelijke hiërarchie werd hersteld, waarbij alle beperkingen voor de bouw van kerken vervielen, werd op grote schaal gekozen voor de neogotiek. Deze stijl, met zijn hoge torens, paste bij het roomse triomfalisme: "Wij mogen weer gezien worden".

De neogotiek werd geïntroduceerd door de architect Petrus Cuypers. Belangrijke kenmerken: een hoge toren, altaar naar het oosten, plattegrond kruisvormig, veel roosvensters, veel kleur, veel symboliek.

De Martinuskerk in Dokkum had vanaf 1580 onderdak in een zolderkerk in de Hoogstraat. Het kerkbestuur gaf in 1870 Cuypers de opdracht voor het bouwen van een nieuwe kerk. Het werd de tweede in Friesland, in Blauwhuis was de eerste kort daarvoor voltooid. De bouw begon in september 1871 en werd voltooid in de herfst van 1872. Bij de inwijding werden Bonifatius en gezellen aan de parochienaam toegevoegd.

Exterieur.

Daar de percelen tussen de Hoogstraat en de Koningstraat, die het kerkbestuur inmiddels in eigendom had, gelegen waren in het centrum van Dokkum, kon Cuypers de kerk wel oriënteren, maar aan de westzijde was geen plaats voor een grote toren met voorplein. De westkant met ingang heeft daarom een vlakke, spitsvormig eindigende gevel gekregen. Boven de ingang is een roosvenster aangebracht. In de hoek met de zuidgevel plaatste hij een achtkantig 22 meter hoog traptorentje met een licht ingesnoerde spits. Inwendig is via de trap de orgel- en zangkoorvloer bereikbaar. De grote, beeldbepalende 47 meter hoge toren kreeg een plaats tussen de zuidmuur en het priesterkoor. Een half rond torentje aan de oostzijde leidt naar de klokken. In het "portaal" van de toren bevindt zich de Bonifatiuskapel. Naast de kerk bouwde Cuypers een grote pastorie. Zowel aan exterieur als aan interieur gebruikte hij voor de kerk rode waalsteen, in een donkere- en een lichte tint en een gele steen. De rode voor de grote vlakken, de gele in siermetselwerk rond ramen, deuren en bogen.

Interieur.

Koor en zijbeuken hebben kruisribgewelven in baksteen, middenschip en transept houten spitstongewelven, lichte vlakken met donkere ribben. De lancetvormige ramen en de roosvensters zorgen voor lichtinval.

Het priesterkoor is 5 zijdig gesloten. De ramen zijn in 1946 gemaakt door Max Weiss, een leerling van Joep Nicolas. In de absis het hoofdaltaar, dat sinds ca. 1960 niet meer in gebruik is. Op de retabel vier afbeeldingen uit het Nieuwe Testament aan de voorzijde twee uit het Oude Testament. Boven het tabernakel een pelikaan, symbool van de Eucharistie. Naast het hoofdaltaar een houten processiekruis uit de 19e eeuw met de symbolen van de vier evangelisten. Het sacramentshuis is van voor de Reformatie van 1580. Het celebratie-altaar is samengesteld uit delen van de voormalige communiebank. In de altaartafel is een relikwie van Liudger geplaatst. Aan de zijmuren van het priesterkoor staan de twee apostelen Petrus en Paulus.

De Bonifatiuskapel.

Deze kapel is bouwkundig gezien, het portaal onder de grote toren. De ruimte is volledig gewijd aan Bonifatius.

Aan de linkerkant een altaar waarop een tabernakel, met daarop een levensgroot beeld van de heilige met in zijn rechterhand een kruis, in de linker zijn symbool, een bijbel doorboord door een zwaard. In het geopende tabernakel de schrijn, waarin een deel van de schedel van Bonifatius. De schrijn is gemaakt door een zilversmid uit Dokkum. Rechts de Bonifatiusstaf met in de krul een afbeelding van Adrianus de zesde, de enige Nederlandse paus. Verder een gepolychromeerd houtrelief uit de 18e eeuw. In de kapel drie ramen uit het atelier Mengelberg in Utrecht. Tenslotte een souvenirkastje en een legendarische steen die oorspronkelijk een brood zou zijn geweest.

De Kruisweg. Aan deze zuidzijde begint de tocht van Christus vanaf het paleis van Pilatus tot zijn dood op Golgotha, in 14 staties. De uitvoering is in zandsteen. Merkwaardig is het begin op deze plaats, en niet aan de noorderwand.

De Mariakapel.

Boven het altaar een polychroom beeld uit 1875 van Maria en haar kind. In de altaarsteen een relikwie van

Lioba, een nicht van Bonifatius. Het moderne raam is een geschenk van parochianen.

De. preekstoel dateert uit 1910. Op de 4 panelen: Christus koning, Bonifatius en twee van zijn gezellen

De doopkapel.

Deze is geplaatst in de noord-westhoek, liturgisch de enig juiste plaats. Het deksel, van koper, heeft de vorm van een kerk. Het raam met de doop van Christus is vervaardigd door H.Vos uit Utrecht. De ramen naast de kapel met tafelen uit het leven van Maria en Christus, zijn van Max Weiss uit 1948.

In deze zuidwestzijde nog enkele beelden: een Golgotha-voorstelling, Theresia van Lisieux, een beeld van Jozef als timmerman en aan weerskanten van de ingang Ignatius van Loyola en Franciscus Xaverius. Het orgel is in 1882 gebouwd door de firma Van Dam in Leeuwarden. Er is eerder een orgel geweest: in 1808 is, "gemaakt en voltooid het orgel in de rooms-cath. gemeente in Dokkum door A. van Gruisen en Zoonen te Leeuwarden". Het huidige instrument is in 1993 gerestaureerd door de fa. Bakker en Timmenga te Leeuwarden. De dispositie luidt:

Prestant 8 vt.	Bourdon 16 vt. Disc.
Violon 8 vt.	MetaalHolpijp 8 vt.
Octaaf 4 vt.	Quintadeen 8 vt.
Octaaf 2 vt.	Fluit d'amour 4 vt*
Dulciaan 8 vt.*	

G. Yedema
2003.

Literatuur:

- Monumenten in Nederland, Fryslán,Zwolle2000
- Lida Dijkstra: Neogotische kerken in Friesland, Leeuwarden, Monument van de maand, 1991.
- Kleine gids voor kunstmonumenten, 2000.